

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра менеджменту

Допущено до захисту
Завідувач кафедри д.е.н., проф. Кузнецова І.О.

« ____ » _____ 20__ року

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр»

(напрямок підготовки – менеджмент «073»)

на тему:

**«Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства на
ринку зерна»**

Виконавець:

Студентка ІV ФЕУП

Грицюк В.В. _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Ольвінська Ю.О. _____

Одеса 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1. Сутність конкурентоспроможності в ринковій економіці та її складові...7	
1.2. Особливості конкурентних відносин на ринку зерна.....12	
1.3. Види конкурентних стратегій.....15	
1.4. Методи оцінювання конкурентоспроможності підприємства.....21	
РОЗДІЛ ІІ. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ АФ «ХЛІБОРОБ» ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ.....	26
2.1. Аналіз зовнішнього ринку зерна.....26	
2.2. Загальна характеристика та аналіз фінансово-господарської діяльності АФ «Хлібороб».....32	
2.3. Аналіз ділового середовища та конкурентних переваг АФ «Хлібороб».....41	
2.4. Шляхи підвищення конкурентоспроможності АФ «Хлібороб» на ринку зерна.....49	
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	59
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми. Посилення конкуренції у більшості галузей економіки України, прискорення політичних і соціальних змін обумовлює необхідність забезпечення підприємствами стійких ринкових позицій.

Конкурентоспроможність фірми – здатність виробляти й реалізовувати швидко, дешево, якісно, продавати в достатній кількості, при високому технологічному рівні обслуговування. Конкурентоспроможність фірми – це можливість ефективно розпоряджатися власними й позиковими ресурсами в умовах конкурентного ринку. Виробництво й реалізація конкурентоспроможних товарів – обов'язкова умова конкурентоспроможності фірми. У ширшому змісті для забезпечення конкурентоспроможності необхідна систематична робота з усього виробничо-господарського циклу, що приводить до конкурентних переваг у сфері НДДКР, виробництва, управління, фінансів, маркетингу й т.п. Конкурентоспроможність фірми є результатом її конкурентних переваг по всьому спектру проблем управління компанією.

На сьогоднішній день проблема підвищення конкурентоспроможності є дуже актуальною для підприємств України, що стосується практично всіх сфер життя суспільства. У розвинутих країнах дане питання перебуває у центрі уваги державних діячів та ділових кіл. Загострення конкурентної боротьби за місце на ринку змушує підприємства постійно шукати нові можливості й резерви для збуту своєї продукції, удосконалювати технологію з метою створення якісних товарів. Характеризуючи ринок України, варто зауважити, що наявність конкурентних переваг у підприємств є передумовою його виживання. Високий рівень конкурентоспроможності підприємства свідчить про ефективність його функціонування, гнучкість у адаптуванні до змін середовища функціонування, високу якість продукції та адекватну цінову політику, позитивність сприйняття споживачами бренду, торговельної марки компанії, високий рівень кваліфікації персоналу тощо.

В ринковій економіці конкурентоспроможність відіграє одну з головних ролей економічного розвитку країни. Так як, для будь-якого підприємства основною умовою досягнення необхідного рівня прибутковості є забезпечення конкурентоздатності товарів чи послуг, що виробляються. Як показує практика, цієї мети досягають підприємства з більш високим конкурентним потенціалом. Під конкурентним потенціалом підприємства мають на увазі як реальну, так і потенційну здатність компанії розробляти, виготовляти, збувати та обслуговувати в конкретних сегментах ринку конкурентоздатні вироби, тобто товари, що перевершують за якісно-ціновими параметрами аналоги та мають більший попит у споживачів.

Основною **метою** дослідження у кваліфікаційній роботі є наукове обґрунтування нових концептуальних засад забезпечення конкурентоспроможності підприємств і розробка на цій основі методичних і практичних рекомендацій, спрямованих на досягнення та збереження стійких конкурентних позицій підприємств на ринку зерна.

Досягнення поставленої мети поставлено та вирішено такі **завдання**:

1. розглянути сутність конкурентоспроможності в ринковій економіці та наведено її складові;
2. проаналізувати особливості конкурентних відносин на ринку зерна;
3. визначити та охарактеризувати чинники конкурентоспроможності продукції підприємства;
4. провести аналіз фінансово-господарської діяльності АФ «Хлібороб»;
5. проаналізувати ділове середовище та визначено конкурентні переваги АФ «Хлібороб»;
6. запропонувати шляхи підвищення конкурентоспроможності АФ «Хлібороб» на ринку зерна.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є товариство з обмеженою відповідальністю «Хлібороб», яка являється однією із агрофірм лідерів по вирощуванню зернових культур.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів процесу визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку зерна.

У роботі проаналізовано фінансову діяльність підприємства, макрооточення (зовнішнього оточення) за допомогою PEST-аналізу, сильні та слабкі сторони використовуючи SWOT-аналіз також показано оцінювання якості підприємства.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і закордонних вчених у межах проблемного поля, дані державної статистичної звітності, публікації офіційних і наукових періодичних та спеціалізованих вітчизняних і закордонних видань, звітна й рекламна інформація підприємств-виробників морозива, матеріали міжнародних та українських науково-практичних конференцій.

Суттєвий методологічний внесок в дослідження проблем формування та функціонування ринку зерна, вивчення його кон'юнктури, організаційно-економічних відносин при становленні та функціонуванні зробили такі сучасні вчені В.Г. Андрійчук, В.І. Бойко, О.Д. Гудзинський, С.І. Дем'яненко, М.Ю. Єрмаков, С.М. Кваша, І.О. Кузнецова, М.Г. Лобас, С.В. Майстро, М.Й. Малік, П.М. Макаренко, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, І.І. Червен, В.С. Шибанін, О.Г. Шпикуляк, О.М. Шпичак, В.М. Яценко, О.М. Яценко та ін.

Обсяг і структура роботи: дипломна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Обсяг роботи містить 70 сторінку комп'ютерного тексту, 27 найменувань використаної літератури.

ВИСНОВКИ

Найважливіший сектор аграрного ринку – зерновий ринок, який є складною системою економічних взаємин і інтересів учасників ринку. Ринок зерна – це відкрита система економічних відносин, яка виникає та складається під час самого процесу виробництва, обігу і розподілу зернопродукції, для котрої характерними є свобода учасників ринку під час вибору покупців, продавців, ринкове ціноутворення, підприємницька свобода формування та використання джерел ресурсів.

Зерно завжди було і залишається джерелом багатства будь-якої країни, виступаючи гарантом продовольчої безпеки держави. Зерно є одним з найпоширеніших товарів як світового, так і внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції, а ринок зерна - система товарно-грошових відносин, що виникають між його суб'єктами в процесі виробництва, зберігання, торгівлі та використання зерна на засадах вільної конкуренції, вільного вибору напрямів реалізації зерна та визначення цін, а також державного контролю за його якістю та зберіганням.

Зерно є одним зі стратегічно важливих сегментів мейнстріму світового агропродовольчого ринку, що забезпечує не лише продовольчу безпеку, але і є також стабільним джерелом доходів для фермерських господарств у багатьох країнах.

Конкурентне оточення сільськогосподарського виробника ототожнюється з його маркетинговим середовищем, включаючи сукупність суб'єктів та факторів ринку, які впливають на відносини між виробником та споживачем. Підприємство аграрної сфери неможна розглядати окремо від їх взаємності з постачальниками і представниками попиту.

Зафіксований в 2018 обсяг виробництва зернових став досить несподіваним і сформувався, в основному, за рахунок суттєвого приросту урожаю кукурудзи на тлі сприятливих погодних умов. Саме кукурудза сформувала більше половини (51%) врожаю зерна (35,8 млн. тонн аналіз ринку

в абсолютному вираженні). При цьому в даному сегменті фіксувалися історичні рекорди. Вперше для українського ринку в 5 областях (Вінницька, Волинська, Київська, Хмельницька та Чернігівська) середні показники врожайності кукурудзи сформувалися на рівні 100 ц/га. Це, з одного боку, обумовлено сприятливими агрокліматичними умовами, але, з іншого боку, також свідчить про активний розвиток агротехнологій і можливості подальшої реалізації виробничого потенціалу.

Також варто відзначити відносно стабільну частку пшениці в загальному врожаї зернових, яка оцінюється в 40% в середньому за 5 останніх сезонів. При цьому в сегменті ячменю спостерігається планомірна знижувальна тенденція, і ця культура, навіть на тлі ситуативного високого попиту і високих цін, поступово переходить в розряд нішевих. У роботі було здійснено:

1. розглянуто сутність конкурентоспроможності в ринковій економіці та наведено її складові;
2. проаналізовано особливості конкурентних відносин на ринку зерна;
3. визначено та охарактеризовано чинники конкурентоспроможності продукції підприємства;
4. проведено аналіз фінансово-господарської діяльності АФ «Хлібороб»;
5. проаналізовано ділове середовище та визначено конкурентні переваги АФ «Хлібороб»;
6. запропоновано шляхи підвищення конкурентоспроможності АФ «Хлібороб» на ринку зерна.

Виробнича програма у зерновому господарстві АФ «Хлібороб» включає такі елементи: проектна структура посівних площ; проектна урожайність зернових культур; планово-індикативні показники виробництва певних видів продукції; агротехнічні заходи щодо виконання 55 виробничої програми (перелік сортів, система насінництва, добрив, пестицидів, меліорації). Планування зернової програми підприємства розпочинають як правило з розробки земельного балансу, в якому визначають напрямки цільового

використання сільськогосподарських угідь у плановому періоді. Сучасний стан розвитку науково-технічного прогресу зумовлює необхідність розглядати цей процес як альтернативу сучасним формам організації виробництва у переважній частині сільськогосподарських підприємств.

Функціонування підприємства супроводжується безперервним кругообігом коштів, який здійснюється у формах витрат ресурсів і одержання доходів, їх розподілу і використання. При цьому визначаються джерела коштів, напрямки та форми фінансування, оптимізується структура капіталу, проводяться розрахунки з постачальниками матеріально-технічних ресурсів, покупцями продукції, державними органами по сплаті податків, персоналом і тд. Всі ці грошові відносини становлять зміст фінансової діяльності підприємства

Дивлячись на динаміку доходів, витрат та рентабельності можна побачити що підприємство успішно розвивається та має хороший дохід від своєї активної роботи. Якщо так і буде продовжуватись то фірма покращить свій стан на ринку зерна поміж конкурентів. Та в подальшому буде мати змогу стати світовим лідером на ринку зерна.

Одним із ефективних заходів підвищення ефективності функціонування зернового ринку зерна є забезпечення функціонування інтегрованих зернових кластерів товаровиробників зерна, що сприятиме ринково-конкурентній стійкості суб'єктів господарювання.

Великий вплив на конкурентоспроможність вказує симбіоз функціональних стратегій фірми. Вони розробляються спеціально для кожного функціонального простору організації. Виробнича стратегія зосереджена на рішеннях про необхідні потужності, розміщення промислового обладнання, основних елементах виробничого процесу, регулюванні замовлень. Маркетингова стратегія полягає у визначенні належних продуктів, послуг і ринків, яким вони можуть бути запропоновані. Фінансова стратегія відповідає за прогнозування фінансових показників стратегічного плану, оцінку

інвестиційних проектів, планування майбутніх продаж, розповсюдження і контроль фінансових ресурсів.

Для досягнення підприємством конкурентоспроможного рівня необхідно досягти високих результатів перш за все у виробничій діяльності, організації збуту та просування своєї продукції; стабілізувати свій фінансовий стан і постачати на ринок конкурентоспроможну продукцію. Для того щоб компанія була конкурентоспроможна було запропоновано використовувати нову технологію обробки земельних ділянок, що призведе до підвищення урожайності та зменшення витрат.

Актуальність вивчення конкурентоспроможності для всіх підприємств в сучасній Україні надзвичайно висока. З зростаючим прискоренням тут темпів науково-технічного та соціально-економічного розвитку, посиленням елементів невизначеності і непередбачуваності в зовнішніх відносинах більшість компаній прагнуть перейти, від потокового внутрішньофірмового до стратегічного планування. Вироблення і реалізація фірмової стратегії, яка могла б краще відповідати швидко мінливих зовнішніх умов.

У дипломній роботі було проаналізовано важливість ринку зерна, конкурентоспроможність агрофірми «Хлібороб». Також було проаналізовано динаміку та структуру доходів, витрат та рентабельність підприємства для розуміння яка фінансова діяльність підприємства та можливості конкурувати з подібними фірмами на ринку зерна та розрахована економічна ефективність запропонованого заходу для підвищення рівня конкурентоспроможності на ринку зерна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Єганов О.Ю. та ін. Економіка праці: Навч. посіб. / Укр. держ. мор. техн. ун-т ім. С.Й. Макарова — Миколаїв: УДМТУ - 2001. – 48 С.
2. Гончарук Т.І. Конкуренція: сучасна економічна характеристика та особливості // Актуальні проблеми економіки. - 2006. — №2. — С. 130-145
3. Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти. Монографія. – К.: ДАКККіМ, 2006. – 160 с.
4. Чумак Л.Ф. Фактори впливу а формування конкурентоспроможного потенціалу підприємств / Л.Ф. Чумак // Экономика и управление. - № 1. – 2013. – с. 62-69.
5. Гудзинський О. Д. Регіональні засади забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / О.Д. Гудзинський, С.М. Судомир // Інноваційна економіка. – 2012. - №10. – 133 с.
6. Волошин Р. Методологія дослідження конкурентоспроможності зерна / Р. Волошин // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 1. – С. 174-180
7. Портер М. Конкуренция: учеб. пособ. / М. Портер; пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 495 с.
8. Кузнецова І. О. Зерновий ринок України: історія створення та тенденції розвитку. Одеса : Поліграф, 2008. 198 с.
9. Кузнецова И. О. Стратегический вектор развития национального зернового рынка как основа устойчивого экономического роста Украины. Бізнесінформ. 2011. № 7(1) С. 69–72.
10. Конкурентная диагностика фирмы: концепция, содержание, методы: моногр. / Шевченко Л. С., Торкатюк В. И., Кизим Н. А., Шутенко А. Л. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2008. – 240 с.
11. Пономаренко В. С. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства / В. С. Пономаренко, Л. І. Піддубна. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 328 с.

12. Горкавий В.К. Економіко-статистичний аналіз тенденцій і факторів розвитку сільськогосподарського виробництва. – Х.: Харк. держ. агр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, 1997. – 254с.
13. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку / [Б.Й. Пасхавер, О.В. Шубравська, Л.В. Молдаван та ін.]; за ред. акад. УААН Б.Й. Пасхавера; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув.– К., 2009. – 432с.
14. Державна підтримка агросфери: еволюція, проблеми / О.М.Бородіна, С.В. Киристюк, О.Л. Попова та ін.; за ред. д-ра екон. наук О.М. Бородіної. – К.: Ін-т екон. та прогнозування НАНУ, 2008. – 264 с.
15. Дмитрук Б.П. Про реформування інфраструктури ринку зерна / Б.П.Дмитрук // Економіка АПК. – 2013. – №1. – С. 60-65
16. Купченко А. Зерновий ринок України на межі сезонів: в очікуванні нових рекордів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.apk-inform.com/uk/exclusive/topic/1501723>
17. Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства : Монографія / Харківський національний економічний університет; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Ю.Б.Іванова, д-ра екон. наук, проф. О.М Тищенко. - Х.: ВД "ІНЖЕК", 2006. - 384 с. - Бібліогр.: С. 371-382.
18. Закон України «Про захист економічної конкуренції» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
19. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-15>
20. Симионова Н.Е. Методы анализа рынка / Н.Е. Симионова. – М.: Экспертное бюро, 2000. –128 с
21. Ольвінська, Ю. О. Конкурентоспроможність національної економіки як фактор інвестиційної привабливості / Ю. О. Ольвінська, О. І. Селезньов // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2004. – Вип. 17. – С. 295-301.
22. Онищенко О. Фінансова результативність сільськогосподарських підприємств// Економіка України. – 2005.- № 2.- с. 59-70.

23. Кобилецький В. Р., Рентабельність. Сутність та показники / В. Р. Кобилецький // Онлайн-журнал «Financial Analysis online» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.finalon.com/metodyka-rozrakhunku/229-rentabelnist>

24. Кузнецова І. Сучасні концепції формування конкурентних стратегій підприємства / І. Кузнецова, Т. Кублікова // Науковий вісник: збірник наукових. Одеса: ОНЕУ, 2017. - №5 (247). – С. 96-106.

25. Карпенко Ю.В. Використання концепції управління за рамками бюджетів в діяльності підприємств зернопереробної галузі / Ю.В. Карпенко // Торгівля і ринок України, 2009. - Вип. 27. – С. С. 339–346

26. Економіка праці: навчальний посібник для студентів / Е.П. Михайлов, А.В. Мерзляк, М.Х. Корецкий, Г.О. Михайлова: Д.: Наука і освіта, 2001. - 227 С.

27. Конкурентоспроможність: країна, регіон, підприємство: Збірник / Рада конкурентоспроможності України; Центр стратегій конкурентоспроможності (МІМ- Київ) / Ю.В. Полунєєв (ред.), В.Г. Підвисоцький (упоряд.). — К. : ЛАТ&К, 2006. — 175с

28. [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/ocinka-potochnyh-pokaznykiv-vnutrishnogo-rynku-zerna>

ДОДАТОК А

Фінансова звітність АФ «Хлібороб» 2017-2018